

TLP

TIJDSCHRIFT LETSELSCHADE IN
DE RECHTSPRAKTIJK

Oud & nieuw in de overlijdensschade: een wisseling van de wacht

Ing. E.J. Bakker

Privacy-toets op rechtmatigheid van feitenonderzoek en persoonlijk onderzoek

Mr. P. Oskam en mr. H.H. de Vries

Verplaatste schade in de strafprocedure na Robert M.

Mr. T.J.C. Bueters

Zorgkosten van naasten bij letsel en overlijden

Mr. drs. M. van der Weij

WWW.TLP-ONLINE.NL

2015/3

Sdu

oprecht
de beste
keuze

57. Oud & nieuw in de overlijdensschade: een wisseling van de wacht

ING. E.J. BAKKER

Eind vorig jaar heeft de nieuwe rekenmethodiek overlijdensschade in definitieve vorm het levenslicht gezien. In februari van dit jaar heeft de Letselschade Raad een nieuwe richtlijn gepresenteerd met als doel dit nieuwe rekenmodel tot norm te verheffen. Een goed moment om de nieuwe methodiek aan de hand van een herkenbare casus rekenkundig toe te lichten. Hoe pakt de nieuwe systematiek uit en wat zijn nu precies de verschillen met de oude rekenwijze?

Inleiding

Menigmaal wordt mij de vraag gesteld of het nieuwe rekenmodel een hogere of lagere schade berekent. Welbeschouwd is dit van ondergeschikt belang en zou de vraag juist moeten luiden: Waarom is de nieuwe rekenmethodiek een vooruitgang ten opzichte van het oude model? Niettemin is het goed om, geleid door beide vragen, inzicht te verschaffen in de verschillen tussen de twee systemen. Begrip van het methodische verschil is essentieel om de wederzijdse uitkomsten verstandig te kunnen beoordelen.

Voor veel letselschadebehandelaars is de berekening van overlijdensschade geen dagelijkse praktijk. Om die reden zal ik eerst de oude en nieuwe rekenmethodiek kort toelichten, alvorens een vereenvoudigde – voor de praktijk karakteristieke – casus ter hand te nemen. Met behulp van deze casus worden de verschillen duidelijk in beeld gebracht. Vervolgens zal ik de resultaten presenteren van, een door mijzelf verricht, breed vergelijkingsonderzoek en sluit ik af met de belangrijkste conclusies en aanbevelingen voor de praktijk.

Basisprincipe

Beide rekenmethodieken hanteren het basisprincipe van overlijdensschade: Wat is na overlijden de financiële behoefte van de nabestaanden en welk inkomen is daarvoor nog beschikbaar? Het verschil vormt de schade. Het vaststellen van de behoefte en het inkomen in de situatie na overlijden zijn cruciaal in de berekening van overlijdensschade. Het grote verschil tussen de rekenmodellen zit in de benaderingswijze van deze twee componenten. Daarnaast berekent de oude systematiek alles per individu en rekent het nieuwe model op gezinsniveau.

Oude rekenmethodiek

In de oude systematiek wordt het totaal netto gezinsinkomen in de situatie zonder overlijden opgesplitst in vaste lasten en variabele lasten. De variabele lasten worden met behulp van de Amsterdamse Schaal (uit 1917) verdeeld over de gezinsleden. De verschillende gezinsleden krijgen aan de hand van deze schaal punten toegekend, waarbij het aantal punten voor kinderen leeftijdsafhankelijk is. De vaste lasten, in de situatie na overlijden, worden over de achterblijvende partner en kinderen verdeeld in de verhouding 2:1. De behoefte per nabestaande wordt vervolgens vastgesteld door de toegekende delen voor de variabele en vaste lasten bij elkaar op te tellen.

Aansluitend wordt voor de situatie na overlijden het beschikbare inkomen per nabestaande berekend. Bij deze stap is het van doorslaggevend belang of een bepaald inkomen persoonlijk wordt toegerekend of aan het gezin. In het laatste geval wordt het inkomen op basis van de Amsterdamse Schaal verdeeld over de gezinsleden. Het verschil tussen de behoefte en het toegerekende inkomen na overlijden vormt vervolgens de schade per nabestaande.

De schaduwzijde

Aan de oude methodiek kleven al geruime tijd bezwaren. De Amsterdamse Schaal (uit 1917) is inmiddels sterk verouderd. Dit puntensysteem sluit niet meer aan bij het uitgavenpatroon binnen een gezin in de huidige tijd. Hierdoor wordt er een onjuiste verdeling toegepast. Evenzeer vormt het kwantificeren van de vaste lasten vaak een punt van discussie. De vaste lasten zijn van grote invloed op de vrijval van de variabele last van de overledene. Indien bij een identieke gezinssamenstelling en inkomenssituatie een afwijkend bedrag aan vaste lasten wordt gehanteerd, leidt dit tot aanzienlijke verschillen in de uiteindelijke schadever-

Tabel 1. Weggefallen Normatieve Uitgaven (WNU)

Huishoudsamenstelling	Netto besteedbaar gezinsinkomen (Nibud-definitie) per jaar						
	€ 24.000	€ 36.000	€ 48.000	€ 60.000	€ 72.000	€ 84.000	€ 96.000
Paar zonder kinderen	28,10%	27,40%	23,90%	21,70%	20,30%	19,30%	18,50%
Paar met 1 kind < 13 jaar	20,90%	19,90%	17,80%	16,30%	15,20%	14,50%	13,90%
Paar met 1 kind > 13 jaar	20,30%	18,40%	16,70%	15,10%	14,10%	13,40%	12,90%
Paar met 2 kinderen < 13 jaar	20,20%	17,80%	16,10%	14,70%	13,70%	12,90%	12,70%
Paar met 2 kinderen, 1 < 13 jaar en 1 > 13 jaar	19,70%	16,60%	15,20%	13,70%	12,70%	12,00%	11,50%
Paar met 2 kinderen > 13 jaar	19,30%	15,70%	14,70%	13,20%	12,10%	11,50%	10,90%
Paar met 3 kinderen < 13 jaar	21,20%	17,20%	15,60%	14,00%	12,90%	12,20%	11,60%
Paar met 3 kinderen, 2 < 13 jaar en 1 > 13 jaar	21,30%	16,60%	15,40%	13,70%	12,60%	11,80%	11,30%
Paar met 3 kinderen, 1 < 13 jaar en 2 > 13 jaar	21,50%	16,20%	15,20%	13,50%	12,40%	11,60%	11,00%
Paar met 3 kinderen > 13 jaar	21,70%	15,70%	15,10%	13,40%	12,20%	11,40%	10,80%

goeding. De verdeling van de vaste lasten na overlijden over de nabestaanden berust daarbij niet op een rekenkundige onderbouwing, maar komt voort uit het *Reinders*-arrest.¹ De Hoge Raad heeft in dit arrest bepaald dat het aandeel van de overblijvende ouder in de vaste lasten tweemaal zo groot is als het aandeel van de kinderen. Door deze verdeling wordt behoefte en dus schade ‘gecreëerd’ bij de kinderen. Dit alles brengt met zich mee dat er vraagtekens kunnen worden gezet bij de zuiverheid van de berekende behoefte per gezinslid. Voorts heeft de, veelal juridische, keuze van toerekening (persoonlijk of gezin) van de inkomens en kosten na overlijden aan de achterblijvende gezinsleden zijn uitwerking. Is de uiteindelijk berekende schade per gezinslid ook de reële schade? In het oude systeem zitten – als gevolg van historische keuzes en jurisprudentie – aspecten verweven, die ten koste gaan van een gedegen rekenkundige benadering van de daadwerkelijke schade. In de praktijk resulteert de oude methodiek daardoor geregeld in een grote spreiding van de berekende schade. Bovendien is het systeem niet transparant en met name voor de nabestaanden te gecompliceerd om te kunnen begrijpen.

Nieuwe rekenmethodiek: vereenvoudiging en modernisering

Een uitgebalanceerde benadering van de schade, op basis van objectieve maatstaven, vormt het voornaamste doel van de nieuwe methodiek. Hiertoe wordt allereerst onderscheid gemaakt tussen de rekenkundige en juridische aspecten. De juridische zaken, zoals de verdeling onder de nabestaanden en het eventueel verrekenen van de opkomende voordelen, volgen namelijk pas nadat de schade van het gezin is vastgesteld. Bij de berekening van de schade wordt het gezin

daarbij als economische eenheid beschouwd; dit vormt de kern van het nieuwe rekenmodel. Na het overlijden van een volwassene is er sprake van een ‘besparing’ van kosten (vrijval van uitgaven). Daarnaast kan het overlijden van deze volwassene leiden tot bijkomende (extra) uitgaven.

De achtereenvolgende stappen om de schade vast te stellen zijn als volgt:

1. Het netto gezinsinkomen zonder overlijden wordt verminderd met de vrijval van uitgaven; dit leidt tot de vaststelling van de behoefte van het gezin.
2. Het netto gezinsinkomen na overlijden wordt verhoogd met extra weggefallen uitgaven en wordt verminderd met bijkomende uitgaven.
3. Het verschil tussen de uitkomst van stap 1 en van stap 2 vormt de jaarschade van het gezin.

Weggefallen Normatieve Uitgaven

In de conceptfase van het nieuwe model riepen in het bijzonder de voorgestelde percentages voor de vrijval van uitgaven kritische vragen op, onder meer van ondergetekende.² Dit heeft ertoe geleid dat het Nationaal Instituut voor Budgetvoorlichting (Nibud) de opdracht is gegeven om op dit punt nader onderzoek te verrichten. Na overleg met het Nibud over onze precieze vraag en doelstelling, heeft het Nibud in een steekhoudend rapport³ de vrijval vastgesteld en uitgedrukt in een percentage van het netto gezinsinkomen: de Weggefallen Normatieve Uitgaven (WNU).

Het WNU-percentage (zie tabel 1) blijkt afhankelijk te zijn van het netto gezinsinkomen, het aantal gezinsleden

1 Hoge Raad, 21 februari 1992, NJ 1992, 339.

2 Bakker, E.J. (2013): ‘Rekenmodel overlijdensschade nader onder de loep’, in *Schade Magazine* 3-2013, p. 35.

3 Nibud (Juli 2014), ‘De kostenbesparing door het weggefallen van een volwassene’.

en de leeftijd van de kinderen zonder overlijden. Vooral de leeftijdsgrens van 13 jaar is daarbij opvallend. Deze scheidslijn geeft aan dat alleen tussen de leeftijdscategorieën tot 13 jaar en de leeftijdscategorieën vanaf 13-jarige leeftijd sprake is van een significant verschil. Deze grens is ook terug te vinden in de diverse cijfers van het Nibud Budgethandboek. Dit staat in contrast met de Amsterdamse Schaal, waarbij kinderen vanaf 0 jaar 15 punten krijgen toegewezen oplopend tot 80 punten op 18-jarige leeftijd. Het onderscheid in vaste en variabele lasten is volledig losgelaten. Uit het rapport van het Nibud blijkt zelfs dat een deel van de WNU uitgaven betreffen die in de oude methode als vaste lasten worden beoordeeld. Tijdens de looptijd van een berekening verandert de gezinssamenstelling en/of het inkomen en dus ook het percentage van de WNU. Bij tussenliggende inkomens wordt lineair geïnterpoleerd. [NOOT: Interpolatie (wiskundig begrip): uit bekende waarden van een reeks (een benadering van) daartussen gelegen waarden berekenen.] Gezien het grondige onderzoek dat is verricht, kan de tabel met WNU-percentages worden beschouwd als de moderne Amsterdamse Schaal versie 2.0.

Weggefallen en bijkomende uitgaven

Onder de weggefallen uitgaven (WU) worden de specifieke uitgaven verstaan welke, naast de WNU, ook nog zijn verminderd of weggefallen in de situatie na het overlijden en die dus het besteedbaar gezinsinkomen na overlijden verhogen. Voorbeelden: het afnemen van de hypotheekrente als gevolg van gehele of gedeeltelijke aflossing van een hypothecaire lening, het wegvallen van een tweede auto of een speciale hobby van de overledene.

De bijkomende uitgaven (BU) zijn de kosten die er in de situatie na het overlijden bij zijn gekomen en die dus het besteedbaar gezinsinkomen na overlijden verlagen. Dit kunnen extra kosten zijn voor kinderopvang, huishoudelijke hulp, verlies van zelfwerkzaamheid of andere kosten.

Het nieuwe rekenmodel is volledig gestoeld op de Nibud-normen en vormt onder toepassing van de WNU een normatief neutraal systeem. De WU en de BU kunnen daarentegen per casus verschillen en zijn niet limitatief. Het zijn dé tools in de nieuwe methodiek voor aanpassing aan de individuele omstandigheden. Zij bieden de mogelijkheid om de berekening 'op maat' te kunnen maken.

Netto consumptief inkomen

Het Nibud heeft bij haar onderzoek het totaal besteedbaar inkomen als uitgangspunt genomen voor het berekenen van de weggefallen uitgaven. Conform het Nibud-inkomensbegrip worden alle inkomstenbronnen als inkomen opgenomen en niet verrekend met bepaalde uitgavenposten. Dit komt zo dicht mogelijk in de buurt van het daadwerkelijke bedrag waarover huishoudens keuzevrijheid hebben. Het is van groot belang om bij de berekening van de schade eenzelfde definitie van het consumptief inkomen te hanteren. De toepasselijke WNU-

percentages zijn daar immers op gebaseerd. De definitie is daardoor ook ruimer dan het geval is in de oude methodiek. Zo wordt bijvoorbeeld de kinderbijslag nu wel meegeteld in het inkomen. Het Nibud-inkomensbegrip is op bepaalde onderdelen voor verschillende uitleg vatbaar. Ten behoeve van de berekening van de overlijdensschade dient de definitie van het Nibud eenduidig te worden geïnterpreteerd. Binnenkort zullen de erkende rekenbureaus om die reden gezamenlijk een richtlijn opstellen zodat, bij het vervaardigen van berekeningen, met een overeenkomstig inkomensbegrip wordt gewerkt.

Verdeling schade mogelijk

Het nieuwe rekenmodel berekent een gezinsschade. In beginsel vindt er geen verdeling van de schade over de gezinsleden plaats. De Letselschade Raad onderschrijft in haar richtlijn dit standpunt en doet de aanbeveling de berekende schade niet te verdelen. Indien een verdeling gewenst is, biedt de nieuwe methodiek daar wel de mogelijkheid toe. Hierbij wordt gebruik gemaakt van de door het Nibud/CBS aangehouden verdelingspercentages (zie tabel 2).

Tabel 2. Verdelingspercentages

aantal kinderen in gezin	totaal	per kind	ouder
1	17%	17%	83%
2	26%	13%	74%
3	33%	11%	67%
4	40%	10%	60%

De verdelingspercentages zijn gebaseerd op de kosten van kinderen, gerelateerd aan het aantal kinderen binnen het gezin. Praktisch gezien wordt in de berekening ieder jaar de verdeling opnieuw vastgesteld, omdat de percentages wijzigen op het moment dat een kind geen deel meer uitmaakt van het gezin.

Kapitalisatie en sterfttekans

Bij de begroting van toekomstschade wordt gekapitaliseerd overeenkomstig de gangbare praktijk, rekening houdend met rendement en inflatie. In de oude methode wordt de sterftekanscorrectie van de kinderen al buiten beschouwing gelaten, omdat de correcties zo klein zijn dat zij weinig invloed hebben op de uitkomst van de berekening. Bovendien is de looptijd van de schade van het kind veelal beperkt. In de nieuwe rekenmethodiek wordt de jaarlijkse sterftekanscorrectie bij de kapitalisatie volledig buiten beschouwing gelaten. Dit om reden dat, indien er een gezinsschade wordt berekend, de sterftekansen van de partner schadeverlagend werken voor de schade van de kinderen. Om dit te voorkomen is besloten om voor de maximale looptijd van de berekening uit te gaan van de statistische eindleeftijd van de achtergebleven partner of overledene, wiens eindleeftijd het eerste wordt bereikt.

Tabel 3. Uitwerking casus oude methodiek (leeftijd kinderen 11 en 9 jaar)

	Zonder overlijden (ZO)			Na overlijden (NO)							
	50%		Ams.	inkomen			Inkomen	Ams.	inkomen	schade	
	vast	variabel	Sch.	vast	behoefte	persoonlijk	gezinspot	Sch.	totaal		
Overledene	25.000	7.692	100								
Partner	25.000	7.692	100	10.000	17.692	10.000	11.111	100	*18.611	-919	
Kind (11 jaar)		5.000	65	5.000	10.000	2.000	7.222	65	9.222	778	
Kind (9 jaar)		4.615	60	5.000	9.615	2.000	6.667	60	8.667	949	
totalen	50.000	25.000	25.000	325	20.000	37.308	14.000	25.000	225	36.500	1.727

* Na aftrek bijkomende uitgaven van € 2.500

Casus

Voor het inzicht in de verschillen tussen beide methodieken wordt een veelvoorkomende casus gekozen: een standaard gezin met twee kinderen, met een modaal gezinsinkomen. Volgens cijfers van het CBS bedraagt het gemiddeld besteedbaar inkomen van een paar met kinderen circa € 50.000 netto per jaar. Voor de casus wordt uitgegaan van het tweeverdienersmodel. In de situatie zonder overlijden hebben beide partners een gelijkwaardig inkomen. Na overlijden is het inkomen van de partner onveranderd. Daarnaast ontvangt de partner een partnerpensioen en de beide kinderen een wezenpensioen. Na overlijden is bovendien sprake van een gedeeltelijke vrijval van de hypotheek (WU) en extra uitgaven in verband met verlies van zelfwerkzaamheid en overige extra kosten (BU). De netto bedragen zijn als volgt:

Zonder overlijden

Overledene: inkomen € 25.000

Partner: inkomen € 25.000

Na overlijden

Partner: inkomen € 25.000 en partnerpensioen € 10.000

Kind 1: wezenpensioen € 2.000

Kind 2: wezenpensioen € 2.000

Weggefallen uitgaven: € 5.000

Bijkomende uitgaven: € 2.500

Op basis van voornoemde gegevens is een berekening gemaakt volgens de nieuwe en de oude rekenmethodiek. Voor de berekening volgens de oude methodiek dient

een keuze te worden gemaakt voor de vaste lasten. Deze keuze is danig van invloed op de uiteindelijke schade. In dit verband is als ijkpunt gekozen voor 50% vaste lasten. Dit sluit aan op de referentiebudgetten van het Nibud. Na overlijden zijn de vaste lasten verminderd met de weggefallen uitgaven. Daarnaast is ervoor gekozen om het arbeidsinkomen, zoals gebruikelijk, toe te rekenen aan het gezin en de overige inkomens persoonlijk toe te rekenen (zie tabel 3).

Resultaten

In tabel 3 worden de rekenstappen weergegeven volgens de oude rekenmethodiek. Ter illustratie is het jaar geselecteerd waarin de kinderen de leeftijd hebben van respectievelijk 11 en 9 jaar. In tabel 4 worden de rekenstappen weergegeven volgens de nieuwe rekenmethodiek. Uit deze tabel kunnen de nominale jaarschades worden herleid bij de verschillende gezinssamenstellingen, gedurende de looptijd van de berekening. In de laatste kolom is enkel de berekende schade weergegeven conform de oude methodiek. Het betreft in dit geval de gezamenlijke schade van de partner en de kinderen. Ik wil benadrukken dat het in dit kader niet gaat om de exacte bedragen, maar dat deze enkel tot doel hebben het verschil in de mechanismen te visualiseren. Bij een hoger of lager percentage vaste lasten zullen de uitkomsten van het oude model respectievelijk hoger en lager zijn.

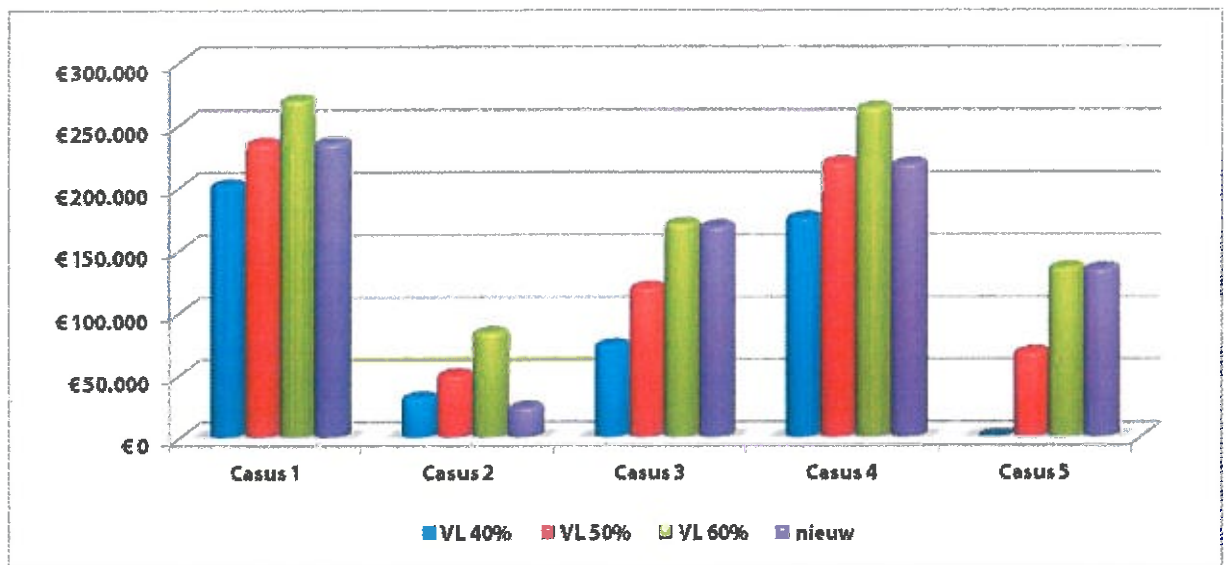
De verschillen:

- In de oude methodiek ontstaat er een overschot bij de partner en is er uitsluitend schade bij de kinderen van-

Tabel 4. Resultaten berekening nieuwe methodiek versus oude methodiek

	ZO			NO				nieuw schade	oud schade
	inkomen	WNU	WNU	behoefte	Inkomen	WU	BU		
kind 1 en 2 <13	50.000	15,87%	7.935	42.065	39.000	5.000	2.500	565	van 1.700 tot 3.500
kind 1 ≥13 en kind 2 <13	50.000	14,95%	7.475	42.525	39.000	5.000	2.500	1.025	ca. 1.700
kind 1 en 2 ≥13	50.000	14,45%	7.225	42.775	39.000	5.000	2.500	1.275	ca. 1.700
kind 2 ≥13	50.000	16,43%	8.215	41.785	37.000	5.000	2.500	2.285	ca. 1.600
geen kinderen	50.000	23,53%	11.765	38.235	35.000	5.000	2.500	735	0

Figuur 1. Resultaten vergelijkingsonderzoek

Casus	GezinsinkomenZO	Situatie
Casus 1	1,5 x modaal	2 kinderen - partner geen inkomen
Casus 2	1,5 x modaal	2 kinderen - partner wel inkomen
Casus 3	3 x modaal	2 kinderen - partner wel inkomen
Casus 4	1,5 x modaal	geen kinderen - partner geen inkomen
Casus 5	3 x modaal	geen kinderen - partner wel inkomen

- wege de toedeling van de vaste lasten.
- Tot 13-jarige leeftijd van de kinderen berekent de nieuwe methodiek een lagere schade en berekent het bovendien altijd eenzelfde schade. Bij de oude methode varieert de schade als gevolg van de Amsterdamse Schaal. Op nuljarige leeftijd krijgen de kinderen veel minder punten toegewezen dan op twaalfjarige leeftijd.
 - Indien één kind een leeftijd heeft jonger dan 13 jaar en één kind ouder is dan 13 jaar, evenals in de situatie waarin beide kinderen ouder zijn dan 13 jaar, komt het

Nogmaals wil ik benadrukken dat de precieze bedragen van ondergeschikt belang zijn. Gelet op de resultaten, blijkt dat het onderscheid in de methodiek wel nadrukkelijk uit de cijfers naar voren komt. Het nieuwe model berekent gedurende de gehele looptijd een consistente schade, welke enkel afhankelijk is van de gezinssamenstelling. In de oude methodiek varieert de schade door toedoen van de Amsterdamse Schaal en verschuift de schade van partner naar kinderen en vice versa. Dit staat nog los van de invloed van de gekozen omvang van de vaste lasten.

Het nieuwe model berekent een consistente schade, welke alleen afhankelijk is van de gezinssamenstelling.

- nieuwe model uit op een lager schadebedrag.
- Wanneer er nog één kind in het gezin aanwezig is, rekent het nieuwe model een hogere schade. Een belangrijke kanttekening hierbij is dat dit van toepassing is voor een kind van 13 jaar en ouder. In de oude methodiek betekent dit bovendien dat de schade vanaf dat moment voor een groot deel bij de achtergebleven partner zit.
 - Op het moment dat de kinderen uit huis zijn, en enkel de partner nog in de berekening is opgenomen, becijfert het nieuwe model wel schade en de oude methodiek geen schade.

Vergelijkingsonderzoek

In het oude rekenmodel is sprake van een brede variatie in de uitkomst van de berekende schade. Deze wordt voornamelijk veroorzaakt door het gekozen percentage vaste lasten. Vanwege deze impact heb ik vorig jaar een uitvoerig vergelijkingsonderzoek⁴ verricht. In dit onderzoek zijn tien praktijksituaties geformuleerd, variërend in inkomen en gezinssamenstelling. Ten behoeve van de vergelijking zijn berekeningen gemaakt met het oude rekenmodel uitgaande van 40%, 50% en 60% vaste lasten. Ook is er gekozen om het arbeidsinkomen toe te rekenen aan het gezin en de overige inkomens persoonlijk toe te rekenen. De verrekening van een eventuele uitkering uit een sommenverzekering is buiten beschouwing gelaten.

4 Bakker, E.J. (augustus 2014): 'Vergelijking rekenmodellen overlijdensschade', zie: www.hetrekenbureau.nl.

Alle berekeningen zijn met eenzelfde rekenrente gekapitaliseerd. In de berekeningen conform de oude methodiek is de gebruikelijke jaarlijkse sterftekanscorrectie toegepast. In de berekeningen met het nieuwe rekenmodel is gerekend tot de statistische eindleeftijd.

Ik beperk mij in dit artikel tot de resultaten van een vijftal casus (zie figuur 1). Uit deze resultaten blijkt dat de berekende schade met het nieuwe rekenmodel bij een gezinsinkomen zonder overlijden van 1,5 keer modaal en 3 keer modaal vergelijkbaar is met een oude berekening op basis van respectievelijk 50% en 60% vaste lasten. Een uitzondering vormt de situatie waarbij de partner twee kinderen heeft en een eigen inkomen, waarbij het gezinsinkomen zonder overlijden 1,5 keer modaal bedraagt (casus 2). De berekende schade is in dat geval vergelijkbaar met het oude rekenmodel bij 40% vaste lasten. De verwachting is dat, indien gerekend wordt met een gezinsinkomen tot 2 keer modaal, de berekende schade in grote lijn vergelijkbaar zal zijn met het oude rekenmodel, uitgaande van respectievelijk 40% tot 50% vaste lasten.

Spaardeel hogere inkomens

Een verklaring voor de stijging van de schade bij een hoger gezinsinkomen is te vinden in het rapport van het Nibud. Het Nibud heeft bij haar onderzoek de zogenaamde sluitende begroting als uitgangspunt gehanteerd. Vanaf een besteedbaar inkomen van € 48.000 per jaar (circa 2 maal modaal) ontstaat er een overschot op deze begroting. Het Nibud heeft niet kunnen vaststellen welk deel van het overschot, het 'spaardeel', aan de overledene kan worden toegeschreven. Bovendien blijkt uit onderzoek dat het liquide eigen vermogen, dat huishoudens achter de hand hebben, niet afhankelijk is van het aantal volwassenen in het huishouden. Het Nibud gaat er om die reden van uit dat dit overschot wordt gespaard. Op deze wijze wordt bij de bepaling van het WNU-percentage het overschot op de begroting volledig aan het huishouden toegeschreven en niet verdisconteerd in het WNU-percentage. Wanneer bij het gezinsinkomen sprake is van een overschot en in de betreffende casus aantoonbaar is welk deel aan de overledene kan worden toegerekend, bieden de weggevallen uitgaven de mogelijkheid om een eventuele correctie toe te passen.

Lagere schade kinderen na verdeling

Een nog onderbelicht facet is de verdeling van de schade. Primair vindt er in het nieuwe model geen verdeling van de schade plaats. Er is immers sprake van gezinsschade. In het nieuwe model kan geopteerd worden voor een verdeling van de schade conform de Nibud/CBS-verdelingspercentages. Na verdeling zal over de hele linie gezien de individuele schade van de ouder substantieel hoger zijn en wordt er minder schade aan de kinderen toegerekend in vergelijking met de oude systematiek.

Statistische eindleeftijd versus sterftekans

Een aspect van het nieuwe rekenmodel dat wellicht nadere aandacht verdient, betreft de keuze voor het rekenen met een statistische eindleeftijd. Omdat een gezinsschade wordt berekend, vindt er in het nieuwe model geen jaarlijkse sterftekanscorrectie plaats, maar wordt alleen de looptijd beperkt. In de oude methodiek wordt wel gerekend met een jaarlijkse sterftekanscorrectie tot 100-jarige leeftijd. Deze sterftekanscorrectie is bovendien een samengestelde kans, namelijk die van de overledene en de partner. Om die reden drukt deze correctie, met name vanaf de pensioengerechtigde leeftijd, aanzienlijk op de schade. In de gevallen waarbij sprake is van voortdurende schade bij de partner kan dit, afhankelijk van de omvang van de jaarschade, effect op de totale schade hebben.

Conclusies en aanbevelingen voor de praktijk

Op de voor velen prangende vraag of de schade met het nieuwe rekenmodel hoger of lager uitpakt, kan geen pasklaar antwoord worden gegeven. Ik hoop voornamelijk inzicht te hebben gegeven in de mogelijke effecten. Hierbij

De tabel met WNU-percentages kan worden beschouwd als de moderne Amsterdamse Schaal versie 2.0.

is voorzichtigheid geboden, omdat de effecten per slot van rekening in hoge mate casuïstisch zijn. Mijns inziens zijn de verschillen in de uitkomsten van ondergeschikt belang. Vooropstaat dat de nieuwe rekenmethodiek rekenkundig een enorme verbetering is. Ik durf zelfs te stellen: een sprong voorwaarts. Het legt namelijk op pijnlijke wijze de vele gebreken van de oude systematiek bloot.

Het nieuwe rekenmodel is in de eerste plaats veel eenvoudiger en transparanter, zowel voor de rekenkundige en andere professioneel betrokkenen, als voor de nabestaanden. Discussies over vaste lasten en de toerekening van inkomens na overlijden behoren tot de verleden tijd. De rekenkundige heeft een duidelijk beeld van de schadeberekening en kan de consequenties van gewijzigde uitgangspunten goed overzien. In de oude methodiek is het altijd de vraag wat er onder streep zal plaatsvinden op het moment dat de uitgangspunten voor de berekening worden gewijzigd. Behalve dat de nieuwe methodiek veel beter is uit te leggen aan nabestaanden, zullen zij de nieuwe systematiek van de overlijdensschadeberekening nu ook kunnen begrijpen. Dat is een belangrijk winstpunt.

De vrijval van uitgaven, die gebaseerd is op betrouwbare actuele cijfers, geeft het nieuwe model een modern en normatief karakter. Hierdoor zal er beduidend minder spreiding in de berekende schade zijn en ontstaat er een zuiverder beeld van de financiële behoefte van het gezin na overlijden. De WU en de BU zijn complementair en bieden de mogelijkheid om de berekening op maat te maken.

Vanaf het moment dat in de praktijk met het nieuwe model gerekend gaat worden, is het cruciaal de juiste definitie van het consumptief inkomen toe te passen. Hiervoor is een

De juridische bestendigheid van het model zal zich in de praktijk nog moeten gaan bewijzen, maar vanuit rekenkundig perspectief ligt er een solide basis.

De WU en de BU zijn dé tools om de berekening 'op maat' te kunnen maken.

richtlijn in de maak. Basale discussies over de toekomstige inkomensontwikkeling, zowel voor de situatie zonder als na overlijden evenals de verrekening van voordelen, worden door de komst van de nieuwe systematiek vanzelfsprekend niet weggenomen. Nieuwe discussies over de WU en de BU en de verdeling van de gezinsschade liggen wel op de loer.

Over de auteur

Ing. Erik-Jan Bakker is Senior Rekenkundig Expert bij Het RekenBureau in Houten.